

Володимир Литвин

Що таке піст? Яке місце він займає в житті Церкви та як впливає на кожного з нас? У цій статті ми розглянемо сенс посту та його вплив на життя практикуючого християнина, адже чимала кількість людей сприймає піст як обтяжливість, яка обмежує свободу, хоч це далеко не так...

Піст для християнина дає можливість преобразити власне життя та досягнути спасіння. Після упадку наших прародичів Адама та Єви в раю гріх увійшов у життя кожного з нас. Вихід з цього стану не може бути одномоментним, адже гріх – це певна динаміка скочування вниз, що віддаляє нас від особової Істини, якою є Господь Бог. Для того, щоб позбутися гріховного стану та повернутися до первісного блаженства, необхідний духовний подвиг, який в першу чергу проявляється у нашому вільному рішенні змінити власне життя. Сенс посту полягає в осмисленні того, що ми є носіями образу Божого, який забруднений нашими пристрастями, та у відновленні зв'язку з Богом та ближніми.

Перед тим, як здійснити подвиг посту і вирушити у прочанську мандрівку, Церква готує вірних чотирма підготовчими неділями Великого посту. Піст потребує аскези та самообмеження, а тому непідготовлена людина не зможе наважитися на такий подвиг.

Підготовчі дні до Великого посту

Перший підготовчий тиждень – це тиждень митаря та фарисея. У цю неділю починає використовуватися богослужбова книга, яка називається Постовою Тріоддю. Ця неділя закликає нас побачити у своєму ближньому брата. Фарисей причини свого успішного стану приписує не Богові, а власним заслугам, таким чином впадаючи в гордість та

марнославство. Натомість митар усвідомлює свій стан, смиренно та покірно визнаючи себе грішником. І саме це смиренне визнання є його мудрістю, що допомагає відновити його контакт з Богом, адже Бог гордим противиться, а смиренным дає благодать (пор. Як 4,6). Ця притча закликає кожного з нас позбутися фарисейської гордині (див. Лк 18,10-14).

Другий підготовчий тиждень до Великого посту називається тижнем про блудного сина. Тут пригадуємо одну з притч Христових (див. Лк 15,11-32). Молодший син збивається з праведного шляху, оскільки віддає перевагу речам світу цього, а відтак опиняється у країні, далекій від свого дому. Бачимо, що для нього скарбом був не Батько та його любов, а маєток, який він намагався успадкувати. Однак розтративши все своє майно, він приходив до тями і прибігає до свого Батька, гірко плачучи та благаючи прощення. Люблячий Батько – це образ Бога, Який готовий нас прийняти в кожен хвилину нашого життя, аби ми цього лише захотіли. Тому цією притчею Церква закликає нас покаятися у своєму серці та прибігти до пристані Божої гавані.

Третій підготовчий тиждень до Великого посту називається м'ясопусним, оскільки це останній період вживання м'яса. Сама неділя м'ясопусного тижня ще називається неділею про Страшний Суд, бо на Літургії читається Євангеліє про останню відплату, чим свята Церква закликає грішників до покаяння (див. Мт 25,31-46). У цій неділі йде мова про метаісторичні та есхатологічні виміри посту. Суд Бога виявить праведність та беззаконня людини. Тому під час посту людина покликана провести над собою суд, щоб у світлі Божої присутності належно себе оцінити та побачити дотепер приховане і зробити замовчуване явним. Такий процес самопізнання і самооцінки є невід'ємною частиною, своєрідною «репетицією» перед майбутнім судом Божим.

Четвертий підготовчий тиждень до Великого посту називається сиропусним, бо у цей тиждень ще дозволяється їсти сир, молоко, масло та яйця. В цей тиждень Церква нас поступово вводить у піст, бо перед цим два дні (середа та п'ятниця) вже містять посні богослужіння і поклони; в ці дні не служать Літургії, а тому вони називаються алітургійними. Сиропусну неділю ще називають неділею прощення, або ж неділею вигнання Адама та Єви з раю (див. Мт 6,14-21). Позаяк ми так сильно постраждали через те, що Адам одного разу не зберіг посту, то нам Церква пропонує спогадування про це тепер, на порозі святої Чотиридесятниці, щоб пам'ятаючи, яке зло принесла нестриманість та заздрість, ми з радістю почали піст і дотримувалися його.

Тижні Великого посту

Перший тиждень посту є для нас періодом осмислення нашого духовного подвигу. Церква у своїх стихирах пропонує нам відмовитись від всього зайвого, що нав'язує нам гріховний світ – від розкошів та надмірних земних благ. Ми молимося: «Гріхів бурхливе хвилювання в глибину розпачу втягає мене. Але прибігаю до прірви Твоєї милості: спаси мене, Господи» (Перша пісня канону Утрені понеділка першого тижня Великого Посту). Таке рішення викликає бунт нашого єства. Нашим завданням впродовж цього тижня є стримати оцей бунт, який протестує проти прийняття цього рішення. З настанням цих днів ми відчуваємо сильне обмеження, що є проявом нашої залежності від цього світу, а не проявом свободи. Саме в цьому тижні є велика спокуса завернути назад подібно до бунту у Єгипті, коли люди повстали проти свого провідника – Мойсея (див. Вих 16,1-8).

Другий тиждень посту ставить перед нами нове завдання, яке полягає у здобутті чеснот. Саме чесноти повинні наповнити наше нутро, витіснивши похоті душі і тіла. Підсумком цього тижня має стати потяг до доброго вчинку, прикладом якого є безкорислива милостиня. Церква закликає нас: «Прийдіть, очистимо себе милостинями і щедрістю до вбогих, не розголошуючи про нашу добродійність, щоб не знала лівіця, що робить правицю, і не змарнувало марносластво плід милостині. Але тайно закличмо до Знавця таємниць: Отче, прости провини наші як чоловіколюбчець» (Стихиря на стиховні Вечірні понеділка другого тижня Великого Посту).

Третій тиждень посту є своєрідним зламом, який має проявитися у повному відкиненні минулого. В часі цього тижня прочани мають відчутти свободу від гріха і вже по-іншому оцінити аскезу та християнський подвиг. Далі людина рухається цілком вільно, адже на своєму шляху вже починає бачити перед собою особу Ісуса Христа та бажає Його наслідувати. Таке рішення свідчить про те, що ми поступово скидаємо з себе одягу старого чоловіка та поволі зодягаємося в нового. Ми молимося: «Прийдіть, брати, насолодімося постом – скарбом Отців, матір'ю всіх, хто послужив Владиці Христові, бо він зміцнює тіло і просвічує ум і серце» (Восьма пісня канону Утрені понеділка третього тижня Великого Посту).

Четвертий тиждень посту називається хрестопоклонним тижнем. Впродовж цього тижня ми вчимося опанувати власну природу, а відтак вільно приймаємо рішення зустрітись з будь-якими труднощами на нашому шляху, подібно до Христового подвигу. Цей тиждень можна назвати тижнем випробувань. Людський страх, який притаманний людині після події гріхопадіння, у Христі долається любов'ю до Бога. Хрест, який виставлений на тетраподі впродовж цього тижня, даний нам для споглядання, щоб, схилиючись перед ним, ми усвідомили Його життєдайну силу. Страждання не принижують, а очищають та загартовують. На цьому тижні ми стаємо володарями

нашого життя. Літургійні тексти проголошують: «Наближаючись до половини сорока стадій посту, прийдімо з любов'ю і йдімо з Христом до божественної страсті, щоб, співрозп'явшись з Ним, бути спільниками Його воскресіння» (Перша пісня канону Утрені понеділка четвертого тижня Великого Посту).

П'ятий тиждень посту дає нам змогу усвідомити, що ми не є самотніми. Відтак він закликає кожного з нас до міжособистісного зв'язку з ближніми та прояву милосердя. Впродовж цього тижня у стихирах оспівуються елементи з притчі про Милосердного Самарянина. Якщо ми щиро любимо нашого ближнього, сприймаючи його таким, яким він є, то ми досягаємо справжню любов. Ми молимося у богослужіннях: «Розпинаєшся – і спасаєш мене, помираєш – і оживляєш мене. О благоутробіє! О чоловіколюбіє! Хто бачив? Хто чув, щоб Владика за раба прийняв ганебну смерть? Але слава невимовній благості Твоїй, Господи!» (Дев'ята пісня канону Утрені п'ятниці п'ятого тижня Великого Посту).

Пройшовши п'ятий тиждень посту, ми опиняємося на порозі нашого воскресіння. Це є шостий тиждень посту, центральною подією якого є воскресіння Лазаря. Його ж воскресіння є прообразом воскресіння Христа а також пасхальною радістю людства. Ця подія є метою кожного з нас. Саме на цій події і завершується наш піст. Відтепер людина стає спроможною знову споживати з дерева життя, адже долає гріх як причину смерті. Воскресіння – це можливість жити життям Божим. Далі Постова Тріодь переходить у Квітну Тріодь, яка розпочинається подією славного В'їзду в Єрусалим нашого Спасителя.

Підсумовуючи сказане, слід зазначити, що піст – це рука допомоги, що її простягає нам Церква. Він приготує нас до зустрічі Пасхи не лише як до дозволу їсти і радіти, але як до досягнення вічного життя. Великий піст – це час пошуку сенсу: сенсу нашого професійного життя з погляду покликання; сенсу наших стосунків з іншими людьми; сенсу моральної відповідальності. Це благодатний час, коли людина скріплює свою віру і життя у його божественному значенні, у його священній глибині. Ми повертаємося до Бога та всього того, чим Він нас обдарував своєю безмежною любов'ю та милосердям.

Володимир ЛИТВИН, Мандруючи Великим постом // СЛОВО №1 (77)